

TELEGRAFUL ROMAN.

Num. 197. ANUL XI.

Sabiuu, in 20 Octobré 1863.

Telegrafulu este de doua ori pe septemana: joi si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei; pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a, prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretiul prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ear' pe o jumtate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tr' provinciile din Monarchia pe anu ad 8 fl. era pe o jumtate de anu 4. fl. v. a. Pentru prin' si trei sitraine pe anu 12 fl. pe 1/2 anu 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inte'u ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru doua ora cu 5 1/2 cr. s. pentru a treia repeti'e cu 3 1/2 cr. v.

Dreptate!

I.

(M. B.) Care popor' alu imperiului austriacu n'a salutat' din adenculu inimei diplom'a solemna a Maiestatii Sele, prin carea desfiintiasc sis'emulu absolutist'cu, reinviasc, si in tierile unde constitutiunea pana atuncea era necunoscuta, introduse o vietia constitutiunala dupa recerintiele tempului modernu si dupa impregiurarile de atuncea ale imperiului? Am salutat-o toti in Monarchia dela resari'u pana la apusu cu aceea convingere, ca cuventulu parintescu alu Maiestatii Sele va fi binepriceputu de catre toti fiii imperiului, si voru colucra' toti cu totii la puterea si marirea casei domnitoare si la fericirea patriei proprie.

Multiamita poporeloru loiale si credincioase catre tronu, care documentara in fapta, ca sunt' gat'a totdeun'a a da' mana de ajutoriu, ba si sacrificiu la finirea opului grandiosu: la reformarea imperiului intregu!

Noi, si potemu dice' ca dintre tote poporele Monarchiei mai alesu noi Romanii suntemu acei'a, cari aveamu sperantia dulce de a scapa' odata de vigelielu tempului trecut, — speramu ca cuventulu celu maretiu de „indreptatire egala“ va afla resunetu viu in peptulu poporeloru si de si nu intr'o clipita dar totusi cu incetulu se va fealis'a dorint'a atatoru secle. — speramu ca bas'a principala si uniculu radinu alu susistintiei nationale in patri'a nostra — limb'a fiacarui poporu se va inaltia la unu gradu ce i se cuvine in vietia publico-politica, si in urma: de orece fiacare persona in principiu e recunoscuta de egala cu celelalte persone, cu acelea-si drepturi politice si cetatienesce; speramu ca corpulu intregu alu personeleloru de aceeasi origine asijderea va fi recunoscutu in fapta de unu factoru impunatoriu si respectatu intre celelalte corpuri ale personeleloru singuratice; adeca: credeamu, ca limb'a si nationalitatea fia-cariu poporu va fi prevediuta cu asemenea drepturi, precum e prevediuta si a celorlalte popore in vietia publico-politica.

Sperantia nostra pana acum'a remase totu numai sperantia, caci cuvintele serbatoresce ale Monarchiei pentru noi sunt' numai pe barhia; ne-amu mangaiatu in sa cu aceea, ca tempulu acest'a nu pote fi pentru noi totu tempulu suferintieloru chiaru in puterea innalteloru dechiaratiuni, — amaratiunea amu immormentat'o in peptulu nostru ca amaratiunile atatoru secolu, crediendu ca preste putinu va trece si acestu reu.

Suntemu in stare esceptiunala si avemu de a ne inchina principiiloru effluintiate din acesta stare esceptiunala, — ne vine in sa mai amaru decatu pelinulu, candu vedemu, ca starea acest'a abnorma nu se estinde deodata si asupra acelor'a, cari prin politic'a loru cea nematura se abat'ura dela calea impaciuirei cu guvernulu Maiestatii Sele si cu natiunile colocitoare in patria; astadi noi ne magiarii suntemu pedepsiti pentru retacirile dietei magiare din 1861, si nu magiarii, caci acesti'a astadi au mai multa putere, si mai mare influentia in tote comitatele nemagiare, decatu sperau a o ave' candu-va, si cu tote ca cuventulu de „egala indreptatire“ nu e nimicitu, nu e retrasu prin Maiestate, totusi trebuie sa spunemu pe fatia, ca astadi numai Magiarii se mbucura mai de tote bunatatile vietiei constitutiunale, ear' noi nemagiar'ii o patimu mai reu decatu sub sistemulu lui Bach, adeca: suferimu penitentia pentru peccatele altor'a. —

Dela senatulu imperialu.

Dupa o depesia telegrafica a lei „Herm. Zeit.“ — etc. datata din Vienn'a din 15/27 Octobré, in aceeasi di' presedintele casei magnatiloru enuncia bucuria sea pentru intrarea

Transilvaniloru, isoluta din inima, si constat'za largirea drepturiloru Senatulu imperialu urmata prin acest'a. Episcopulu Siagun'a multiamesce pentru amicabile salutare. Intrarea Transilvaniloru, dice, isvoresce din convictiunea patriotica, carea institutiunile date le privesce ca pre unele, ce fericescu tota tierile si sustinu autonomi'a dinlauntru a tieriloru singuratice. Diplom'a din Octobré si patent'a din Februaru le privesce ca legile fundamentale de statu, de a caroru urmare depinde fericirea Monarchiei, pentruca ele corespundu trebuintieloru dinlauntru si din afara ale imperatiei si drepteloru dorintie ale poporeloru. De aceea diet'a transilvana a decretatu cu unanimitate inarticularea ambeloru legi si tramitarea la senatulu imperialu. Noi nu vomu lipsi a corespunde chiamarei nostre dupa consciintia.*) (Applausu mare). — Dupa aceea se priimescu proiectele de legi pentru scoterea simai departe a contributiunei ureate, si pentru contributiunea de diferentia vinarsulu dupa conclusulu casei de josu. In comissiunea immultita de finantie se alesera: Siagun'a, Popp, Bruckenthal si Fogarasy.

In aceeasi di' priimi casa de josu bugetulu curti imperatesce, alu senatulu imperialu, alu consiliulu ministriloru si alu cancellariei de cabinetu fara desbatere. Comitulu de finantie decise, a se intari prin patru, comitetulu pentru darea de luxu prin unu Transilvanentu. In celu d'an'au fara alesi: de Trauschenfels, Alduleanu, Baritiu si Groisz, in celu din urma Br. Eugen' de Friedenfels. —

In siedintia de Mercuri a casei ablegatiloru depuse Laszlofy appromisslunea unguresce. — Schindler interpel'za, ca are regimulu de cugetu a substerne inca'n sesiunea acest'a o lege pentru responsabilitatea ministriloru. Schmerling promite a da' responsulu intr'un'a din siedintiele cele mai deaprobe. — Consultarea bugetulu ministeriului de statu s'au inceputu. —

O datorintia nationala.

Andrei Muresianu, diseram' in numerulu premersu, nu mai este. Inim'a cea calda de poetu, de Romanu si de omu a n'cetatu de a palpita dupa multe si crude suferintie. Mus'a romana pleaca capulu si plange pe celu mai mare poetu romanu, ce l'a produsu Transilvani'a, si cu ea mpreuna deplora morte' lui, cea — potemu dice — inceputa de multu si terminata acumu, totu poporulu romanu. Caci omu u poporulu romanu a fostu Muresianu in deplin'a putere a cuventulu: in poporu a statu leaganulu lui, si poporulu a fostu obiectulu ingrijirei, sperantiei, aspiratiunei lui celei mai intime poetice. De aceea au si strabatutu poesiele lui asi'a departe si asi'a afundu in inim'a poporulu, in aceea tabla de diamantu, ale carei trasuri de scrisore nu le va sterge nici o tempesta a tempului. De n'aru fi scrisu Muresianu nimicu alt'a decatu: „Descéptate Románe!“, acesta singura poema intr'adeveru inspirata si neimitabila i-aru asigurá nemorirea in istoria literaturii române, in inim'a poporulu romanu.

Din precuventarea poesieloru edate de insusi poetulu scimu, ca o multime — pote multime mare — de poesii de ale lui ascepta u tempuri mai bune, mai bune si pentru Romani si pentru poetulu, ca sa vedalu min'a publicitatii. Dar asemenea scimu, atatu din sciri private, catu si dintr'unu apelu alu „Gazetei“, ca si din poesiele tiparite cu spesele autorulu loru, numai Domnedieu scie prin ce sacrificie, parte mare ja cu nevendute si ascepta si ele tempuri mai bune. Atatu pen-

*) Ambele cuventari le vomu publica la tempulu seu in totulu loru. (Red.)

tru cele netiparite inca, câtu și pentru cele tiparite tempulu celu mai bunu ni se pare c'a sositu și e tocmai tempulu presinte. Pentru cele netiparite a sositu, pentrucă sutele de consideratiuni și griji, ce leaga adesea pre omulu pâna e'n viétia, asupr'a celoru repozati nu mai au putere; ei din momentulu spirârei din urma sunt cetatieni ai lomei spiriteloru și că atari stau mai pre' susu de afectele și patimele ómeniloru, fatia 'n fatia numai cu Creatorulu; de aceea și ostenelele loru pe câmpulu sciintiei séu artei potu cutezá a esí dupa mórte-le mai fára reserva la lumin'a dilei. Dreptu aceea natiunea acumu are nu numai datorinti'a, dar și dreptulu de a reclamá poesiele lui netiparite inca cá unu tesauru alu seu, și de a 'mplini unu act de pietate cátra repozatulu și de iubire cátra remasii lui, ingrijindu-se pentru tiparirea poesieloru restante, trecerea loru și întórcerea venitulu din ele in folosulu greu cercatei lui familii.

Dar mai avem și o alta datorintia cátra poetulu Muresianu, o datorintia, carea fatia cu repozatulu poetu Muresianu devine indoitu sánta, datorinti'a adica de a ne 'ngriji cu totii de trecerea poesieloru lui restante tiparite. Natiunea de o parte aru implini o pré frumoása datorintia, și de alt'a aru scuti și pre familia densulu de necesitatea póte de a primi directu binefaceri-ccace pentru o inima nobila totdeun'a e fórte greu, — cându prin barbatii sei competinti aru aduce vre-o dispositiune, cá tóte esemplarele tiparite, ce restau in cas'a familiei repozatulu, sa se venda, și relutulu din ele sa se predea venerandei veduve a poetulu. De nu ne-amu teme, ca vomu trece preste marginea competintiei unei foi publice, ni-amu luá voia a propune, cá Asociatiunea literaria, cá un'a ce are atátu potinti'a de a cumperá, cátu și de a vinde acelu scumpu tesauru de poesii, sa-si procure prin cumperare totu quantulu, ce resta, și apoi sa venda esemplarele, devenite acumu proprietatea eii, pe calea ce i se va paré mai practica.

In fine déca aru fi, cá recunoscatórea natiune sa puna poetulu și unu monumentu, noi amu propune in modu nepretensivu a i se face acestu monumentu prin scutirea de lipsa a familiei și prin sprijinirea crescerei celoru doi prunci ai lui; cá cimonumentu visibilu si-a pusu Andreiu Muresianu insusi, inca fiindu in viétia, prin oparile sele.

Sabiu in 18 Octobru. Tragemu atentiunea cetitoriloru nostri asupr'a articolulu, care 'ncepuramu a-lu publicá astadi sub titulu: Dreptate! și care e unu productu maturu alu eugetârei, ce totu mai multu și mai multu 'si face locu in popórele nemagiare din Ungari'a. Acestea adica, obosite de necurmat'a clatinare pe terenulu culu sterpu alu negatiuniloru, pe care s'au pusu Magiarii din 1861 incóce, și mai apesate sub pseudo-constitucionalismulu magiaru, decâtu sub absolutismulu diecenulu din urma; incepu a-si manifestá fára sfiéla dorinti'a de a se vedé și ele odata aduse la o stare mai sigúra și mai duratóre și de a fi reprezentate și ele in sanatulu imperialu, in corpulu reprezentativu alu totororú tieriloru din mo: archia. E caracteristicu, ca dorintie do felulu acest'a, de si credemu cá voru fi fostu nutrite in multi locuitori, magiari și nemagiari ai Ungariei, și numai n'au cutezatu a esí la lumin'a publicatîi, acum se arata in jurnalistica totu mai dese, ba au devenitu obiectu de desbatere chiaru și alu foiloru magiare, (vedi Sürgöny și Független"). Tocmai avemu dinainte-ne unu articulu scrisu de unu Slovacu intr'o fóia mare de Vienn'a, prin care acest'a, neavendu sperantia in diét'a Ungariei, carea dupa lege e corpulu electoralu alu ablegatoru pentru Senatulu imperialu, recománda guvernulu a escrie cátu mai curendu alegerile directe, permise prin lege pentru casuri straordinarid. Credemu, ca nu vomu gresi, déca vomu presupune, ca intrarea Transsilvaneniloru in Senatulu imperialu a contribuitu multu la acésta incuragiare a locuitoriloru nemagiari din Ungari'a, cari prin intrarea acést'a vedu mai cu séma dóue lucruri mari realizate: un'a cu Transsilvanenii, Români, Sasii, și chiaru și Magiarii, de si deocamdata numai prin doi-trei reprezentanti, au spartu ghiati'a și au delaturatu acea ingrozire maiestrita de Senatulu imperialu, ce se silesco Magiarii din tóte poterile a o desceptá și a o sustiné; alt'a, ca partid'a magiara din Transsilvani'a, ori cátu se credea de mare și de tare, n'a fostu in stare a 'mpedecá adunarea dietei transsilvane și alegerea celoru 26 membri ai eii la Senatulu imperialu. Cu tóte acéstea Magiarii stau, séu celu puțin se paru a stá luntre și punte pelânga politic'a loru de pâ'n' acum, carea de si loru nu le folosesce, dar barem strica și altor'a, tinendu-i pe locu.

Români din Ungari'a (și Banatu), singurii din Austri'a, cari mai lipsescu din Senatulu imperialu, dupa parerea nóstra aru face fórte bine, cându aru appretiuí dupa cum merita, vocile nemagiare in privinti'a acést'a, și facendu o aliantia cu ele aru staru cu totdeadinsulu pentru conchiamarea dietei loru; ear opunendu-se acéstei pretensiuni legale constitutiunale pedece neinvingibile, aru cere și ei alegeri directe pentru senatulu imperiu, cá asiá impreunandu-se acolo cu ceialalti frati ai loru, sa-si póta prepará loru și tieri ceii multu patimitóre unu venito in mai bunu.

Prospectu politicu.

D'abiá se finise tiparirea numerulu nostru din urma, și eata foile de preste Carpati, și anume „Buciumulu“ ne spune, ca schimbarea ministerulu, despre carea vorbiramu in nr. trecut, s'a facutu intocmai asiá, și adica:

D. M. Cogalniceanu Presiedinte și ministru de interne, — D. D. Bolintineanu ministru la culte și instructiunea publica, — D. A. Papiu Ilarianu ministru la justitia, — D. Steghe la finantie, — D. Generalu Iacovachi la resbelu, — D. P. Orbescu la lucrâri publice, — D. N. Rosett Balanescu la esterne.

Numele cele celebre ale noiloru ministri, intre cari cu mandria vedemu și pre compatriotulu nostru, d. A. Papiu Ilarianu, ne dau cea mai buna sperantia, ca lucrurile din Romani'a voru luá alta fatia mai buna, — la carea in-sotimu și noi urârile nóstre cu ale cetatieniloru statulu român.

Castrele dela Cotroceni, dupa siese luni de exercitii grele, s'au desfiintiatu. Domnitorulu Alessandru Ioann I. a pronuntiatu unu cuventu de despartire cátra trupele foste adunate, laudându zelulu, capacitatea, disciplin'a militara și patriotismulu fiacârui corpu deosebitu: alu veneratoriloru, geniariloru, regimenteloru de linia, graniceriloru, cavaleriei, artileriei, trenulu, mediciloru, meseriasiloru, gendarmiei, dorobantiloru, scólei militare, in fine alu statulu — majoru. Incheierea cuventulu domnescu e urmatórea:

Oficieri, suboficieri, corporali și soldati! „Inainte de a ne desparti, viu sa ve multiamescu tutoru pentru zelulu, de care ati datu probe. Ve recomându inca o-data sa ve aretati in tóte impregiurârile stricti observatori ai onórei și disciplinei militare.

„In taber'a Cotrocenii, unde ati constituitu o adeverata armata, ati invctiatu mai bine a appretiuí viét'a in comunu, și acelu mare principiu, ca déca soldatulu este datoriu officiarulu supunerea passiva și respectu, officiarulu datoréza soldatulu instructiunea, esemplulu celu bunu, și sollicitudin'eá unui tata de familia.

„Petrundeți-va de acéste principie sacre; nu uitati nici o-data juramentulu ce ati facutu pe stégurile vóstre; și tier'a care face asiá de mari sacrificie pentru voi, va privi cu fala progresulu armatei române.“

„Buciumulu“ comunica dupa „Monitorulu mai multe acte domnesce de cea mai mare insemnatate: prin unulu din ele se conchiamá Camer'a la sesiune ordinaria pe 3 Novembre a. e., prin altulu se da eliberare totororú celoru arestati pentru deliecte de pressa. —

La directiunea „Buciumulu“ se d'apúu totu mereu cárte de visita din Bucuresci și din orasiéle provincialn, prin care se cere „Votulu universalu.“

Tóta lumea ascépta dela oracululu ce va cuventa in 5 Noemyre cu ocasiunea deschiderei corpulu legislativu in Paris. Pana un'a alt'a ne spune diuaristica, ca cartea galbina și de astadata se va propune corpulu legislativu și cu acétele afaceriloru celoru mai insemnate internationale, in sa nu-mai cu atâtea și de acelea, care potu esí in publicitate. La rendulu celu dintâiu voru fi de siguru afacerile messicane și polone. Din câte au esitu pâna acumu prin diuare despre cartea cea galbina a Franciei aflámu, ca Franci'a nu se grabesce cu eliberarea Poloniei; se grabesce inse cu multiumirea popóruulu francesu, carele se vede a avea mari simpatii cu unu resbelu contr'a Russiei, și cáru trebuie sa arete Napoleon III barem vointia, ce a avutu și elu pentru acestu resboiu. E de mare insemnatate increderea, cu care pasisse Franci'a la cabinetulu din Vienn'a camu prin luniu de asta véra inca, vrendu a-lu induplecá pre cestu din urma la o ac-

tiune contr'a Russiei. Cu acést'a trebuie ca e de a se aduce in legatura si fain'a, ca Franci'a vrea sa descarce 100,000 trupe franceze la Triest care prin Galiti'a se ajunga la Russi. Cu tóte aceste Franci'a se vede a nu fi desperatu inca, pentruca „la France“ ne mangaie ca Polonii suntu in stare de a sustiné revolutiunea inca o ierna, mai de parte apoi tace si dens'a si nu ne spune, ca cine va ajutá Poloniloru la primavéra? Cá respunsu la intrebarea din urma-nu scimu de nimerimu — aducemu unu toastu alu unui colonelu de la unu regimentu de dragoni francesi, tinutu cu ocaziunea unui banchetu, la care au luatu parte mai multi maresiali. Eata intre alte ce s'a disu in acelu toastu: Póte ca nu mai e departe dia'a, in care imperatulu ne va provocá, sa ne măsurámu cu subjugatorii unui poporu simpaticu Franciei. . .“

Intr'aceea Russi'a se pregatesce a acceptá pre inimici nu numai la Nordu, ci si la marea neagra. Sensatiune mare au făcutu aperarea flotei russesci in porturile Neuyorcului, de unde lumea face conjecturi de simpathia ba si de o aliantia intre uniunea Americii de nordu si Russi'a.

Jurnalulu „Független“ se vede a fi fórté pentru intrarea magiariloru in Reichsrath dupa o corespondintia a O. D. P. Elu desaproba politic'a passivitatei Ungariei, precumu si neparticiparea magiariloru ardeleni la diet'a transsilvana. „Noi nu vrem“ continua mai departe „Független“ sa eruámu de au lucratu Ungurii din Tranni'a intielectiesce, cându s'au decisu a parási diet'a, nici deaca politic'a, carea au urmat'o ei, dela aparerea diplomei, e oportuna giurstariloru de factia, pentruca ea, ce au fostu alt'a decâtu continuarea dela politic'a Ungariei sub impregiurári cu multu mai nefaritóre. Dar atát'a e siguru ca politic'a acést'a au adusu lucrulu acolo unde lu vedemu; ca ea ni-a pregatitu situatiunea, in care ne aflámu; ca ea ne va duce si la mai reu, deca nu vomu alege de tempuriu alta politica, pecátu tempu adeca mai potemu alege. —

„Magyar Sayto“ vorbindu despre grabirea deputatiloru ardeleni la senatulu imperialu precumu si despre voturile ce o fractiune de románi le alaturá lângá ale sasiloru, demitiesce intrunu modu fórté energicu pre acele díuarie, care adnumeraserá si pre Escel. Sea Eppulu Br. de Siagun'a intre acesti'a si dice ca elu totdeun'a au fostu cu mass'a Romániloru si pe cându altii alergá la Vienn'a elu se aflá bolindu a casa.

Cu ventulu a legatulu Dr. Ratiu in siedinti'a XLVI. (Continuare si capetu din nr. 95.)

Ce se tine de locurile alodiale, pe care asiu dorí eu, cá sa le rescumpere statulu, amu de a observá urmatórele, si adeca: Eu sustienu, cumca locurile din §§. 18, 19 si 28 suntu in intielesulu §-lui 3 co ipsa de natura colonicala; §. 18 si respective §§. 19 si 28 vorbesce de 3 soiuri de locuri: despre acelea ce sau datu iobagiloru pe lângá robote séu prestatiuni banale pe tempu nedeterminatu, dar in casulu acést'a au trebuitu se fie acelea si la 1819 in posesiunea loru (platirea contributiunei nu se póte luá de cinosura, fiindu ca multe locuri de natura alodiala s'au scrisu in conscriptiuni la locuri colonicale si vice-versa), fiindu ca, daca acelea n'au fostu dela anulu 1819 pâna 1848 in mâni iobagesci, atunci dupa § 18 nu se potu rescumperá, cara acelea, care s'au datu unoru familii pâna la espirarea loru séu a secului barbatescu, chiaru prin acést'a au imbracatu natur'a colonicala.

Prin urmare aceste locuri au sa se considere in intielesulu § 3 de locuri colonicale. Remánu locurile din §§. 16, 21 si 29; cele specificate in § 16 suntu de natura diversa; unele suntu rupte de totu din locurile colonicali; altele suntu de natura cu totulu alodiala; dar' aceste locuri, precum si cele din §§. 21 si 29, daca vomu considerá casulu celu mai reu si vomu afirmá, ca s'aru fi datu possessoriloru din an. 1848 dupa 1819, in privinti'a acést'a inca trebuie sa observezu, ca possessorii loru, daca dela desfiintiarea iobagimei si respective dela an. 1853 n'aru fi contribuitu pentru rescumpararea iobagiloru, ci pentru rescumpararea loru propria, atunci densii celu pucinu locurile acelea le-aru fi rescumparatu mai de totu, prin urmare dreptatea pretinde, cá precumu acesti'a au contribuitu pentru rescumpararea iobagiloru, sa contribuie si iobagii pentru rescumpararea locuriloru specificate la §§. 16, 18, 19, 21, 18 si 29. —

Nunumai atát'a, dar si din interessulu statului e o necesitate imperativa, cá sa contribuie pentru densii tóta tier'a, cá sa previna prin acést'a unu reu, sa previna, dícu, prole-

tariatulu ce s'aru poté nasce, si care aru fi periculosu salutei publice. —

Ce se tiene de alu 2-lea proiectu de lege privitoriu la interpretarea si in parte modificarea §-loru 40 si 45 din patent'a din 21 Iuniu 1854, trekuie se observedu, ca in privinti'a acést'a aflámu inainte de an. 1848 nescce mesuri administrative si adeca: punetele regulative din an. 1769, 12 Novembre, prin care se hotaresce, ca pentru vitele iobagiloru si ale dileriloru sa se asigneze pasione indestulátore. Acést'a dispusatiune administrativa s'a primita prin diet'a tierrei de lege in anulu 1791. si ganume prin articululu de lege alu 27-lea; totu in privinti'a acést'a a decisu si diet'a din an. 1846 §. 1. privitoriu la beneficiurile fiacarei comune pentru vitele iobagiloru, sau si se asigneze pasione suficiente, încátu concede pusetiunea si estinderea hotarului; mai incolo se decide, ca din acést'a pasione sa se rupá o parte anumitu pentru vitele de jugu ale iobagiloru, cara in comunele, unde nu se afla locuri de pasione, trebuie sa se rupá din locurile de aratu, un'a parte de locu spre scopulu acést'a, si acést'a fara privire, ca acele locuri constau numai din locurile iobagiloru, séu si din ale domniloru pamentesci. Diet'a din a. 1848 decide in privinti'a pasiunei, ca fostii iobagi sa nu se conturbe nici decumu in folosirea pasiunei indatinate pâna atunci.

Din cele atinse pâna aci, apriatu se vede, cumca fostiloru iobagi, dileri si asiá numitii curialisti li s'au asignatu de regula in fia care comuna câte unu locu de pasione; acestu locu de pasione au fostu pâna la a. 1848 in proportiune cu numerulu viteloru, pentru care s'au făcutu asignarea, dara nu s'au făcutu si nu s'au potutu face in proportiunea posesiunei unei seu altei párti. Prin urmare cu ocaziunea segregáriloru de pasione, care — le regutéza patent'a urbariala, si anume § 40, aru fi debuitu a se luá de cinosura folósele eara nu posesiunea, pentru-ca pasiunile s'au asignatu de la inceputu pentru sustinerea viteloru fostiloru iobagi. Asiá eu § 40 din patent'a nu numai ca-lu afflu in contradicere cu dispusetiunile legislatiunei de mai nainte, ci-lu afflu totodata si nedreptu, — pentru ca in punctulu 1 de si recunosce, ca pasiunile suntu de a se impartí dupa usulu, ce a custatu pâna la a. 1848, totusi hotaresce mai in urma, ca impartirea sa se faca in proportiunea pasiunei, asiá cátu domnulu pamentescu, deca are 3 párti din hotaru, trebuie sa capete 3 párti de pasione, prin urmare eu asiu crede, cumca § 40 in intielesulu legislatiunei de pâna la 1848 trebuie sa se modifice astfelu, cá la segregarea pasiuniloru, ce se va intemplá, sa se ia de cinosura nu posesiunea unuia séu altuia, ci folósele, care le au trasu fia care pâna la 1848, fiindca, cum dicei, pasiunea s'au asignatu dela inceputu cu referintia la trebuintiele iobagiloru, eara nu cu referintia la posesiune, fiindca altfelu nu aru avé legea nici o cauza ratiunala pentru sine.

Partea a 2 a §-lui in privinti'a pasiunei pe lângá o taxa séu fara acést'a inca mi s'a parutu neprecoisa, dara credu, cumca propunerea, ce amu facutu in privinti'a acést'a, s'a justificatu in destulu prin dispusetiunile respective ale patentei susu mentionate. Modificarea, ce amu facutu la § 45 e numai consecuintia a principiului desvoltatu pâna aci, si prevede singuru acelu casu, cându pasiunea, ce s'aru impartí, aru fi atát'a de mica, încátu nu aru ajunge nici pentru sustinerea viteloru tieraniloru. In casulu acést'a, deca domnulu pamentescu pâna la 1848 si in anulu acést'a nu au intrebuintiatu pasiunea, sa se eschida cu totulu dela participarea la pasione, ceea ce cu putine modificatiuni stá si in § 45 din patent'a urbariala, care eschiderea domnului pamentescu o conditionéza si dela impregiurarea, deca nici densulu, nici curialistii séu n'au posediatu locuri intravilane, séu estravilane. Insa o asemenea conditiune — dupa parerea mea — e cu totulu nedrepta, fiindca la impartirea pasiunei concurgu si curialistii pentru sine, eara nu pentru fostii loru domni, prin urmare din acea cauza nu potu pretinde fostii domni pamentesci nici o parte.

Ce se tiene de proiectulu alu 3-lea, care modifíca § 48, in privinti'a acést'a amu onóre a observá, cumca inea in a. 1769 se face amintire despre usulu de pe atunci, si despre dreptulu tieraniloru, de a trage folóse din paduri.

Asiá punctele regulative din anulu acél'a continuu urmatórele: Tartozik a Földés — Ur maga Jobbagnainak és Zellerjeinek tüzi és épültre kívánató fát az olyan helyeken ingyen enged ni, a' hol köz vagy — is szabad Erdők vagynak, ha pedig semmi köz Erdők nem volnának, szabadságot adni, hogy a Földés — Ur különös Erdejéből — is (hanemha az

mindkevés és drága, mind pedig a' maga szükségére - is elegedendő nem volna) afféle le - dölt és száraz fákat vihesenek magoknak az Erdő-Pásztorok hirevel és jelen létékben. . etc. — A melly Hellységekben mindazonáltal némely Erdők régi időktől fogva a Falukhoz tartoztanak volna közönségesen, és azok által mostanig bizattattak — is, azoknak Birodalmában a' Faluk ez után—is megtartasanak, fen maradván ugyan csak a tulajdonság, vagy—is Proprietas jussa a' jóságok, vagy Dominiummok mellett.“

Asemenea și legea din 1847 în privința acestă hotărâre, ca fostilor iobagi să li se concedă folosirea pădurilor în acea mesura, în carea s'au folosit și până atunci, și să statorască, că deaca cumvă s'aru segregă o pădure, în carea fostii iobagi au avut dreptul de a trage folose sau le-au folosit în comunu cu domni pământesci, atunci partea de pădure, ce se va asignă comunei, trebuie să corespundă intru toată foloseloru, cele au trasu iobagii până la asignare din acea pădure, adeca, că folosele ce le-au avut mai înainte din acelu quantu, să le pōta trage și după asignare. Legea din anul 1848 în privința acestă forte prescurtu sustine dreptulu, care l'au avut iobagii, și decide, că ei să nu se conturbe din folosirea pădurilor îndatinate, și din posesiune să nu se pōta scōte fără intervențiunea judecatoriei.

Decă cautămu la impregiurările factice, aflămu, cumca fostii iobagi au fostu avut cu multu mai mare dreptul la păduri, decum se hotăresce prin articuli de lege din anul 1791, —

a) căci e lucru invederatu, cumca în patri'a noastră se afla unele păduri îngreunate cu servitute pentru lemne de foc și ziditu, —

b) Păduri, în care fostii iobagi au avut dreptulu de ghinderitu, sau pasionatu, sau ambele.

c) Păduri, la care domni pământesci până la an. 1791 n'au avut dreptulu nice de inspectiune, de unde se vede, ca comunele iobagesci au avut proprietate eschisiva de păduri; dovada pentru acestă asertiune suntu metele, conscripțiunile vechi și în specie cele din an. 1819, unde se dice în privința pădurilor din hotărele muntose, cumca domni pământesci n'au avut nici odată mai mare dreptul la folosirea pădurilor, decâtu iobagii, și ca fiau-care le-au folosit după placu; asemenea se vede și din privilegiulu andreianu din an. 1224 art. 8, care vorbește despre pădurile Româniloru și ale Bisseniloru.

Asiă dara chiaru și legislațiunea transsilvană până la an. 1848 au sustinutu status quo în privința folosirii pădurilor, pecându § 48 din patent'a urbarială sta în contradicere chiaru cu dispozițiunile legiloru de înainte de 1848, pentru ca hotăresce unu quantu pentru iobagii din comunele de classa a 3-a și a 4-a de 11 jugere, din acestu quantu acele comune muntoase, care au facutu negotiatiua cu plute etc., — nu potu trage folosele, care le au avut până la 1848, și asiă aceste comune în căti-va ani aru deveni moritōre de fōme.

Din acele dișe mai înainte se vede, cumca acele păduri au fostu comune, prin urmare nu se potu consideră de păduri alodiale, ci mai multu de păduri colonicale; din care însa au trasu și domni folose; împartirea dara trebuie să se facă după folose. Prin urmare credu, ca în privința părților muntose, unde țieranii au avut dreptul nemarginitu la păduri, nici decâtu nu se pōte aplică § 48; și în privința acestă e unu defectu în lege. Principiulu, pe care amu onōre a-lu esprime în proiectulu meu de lege, nu numai ca nu sta în contradicere cu principiulu statoritu în patent'a urbarială, ca adeca starea și sōrtea jobagiloru să nu devina mai asupritōre după a. 1848, ci sta chiaru în armonia cu legislațiunea patriei de mai înainte, pentruca de la a. 1769 încōce totdeun'a s'au hotăritu, cumca fostii iobagi să fiau asigurați în folosirea pădurilor și după segregarea, carea se face, să traga totu acele folose, care le au avut mai înainte. Paragrafulu 48 presupune, ca din maximulu hotăritu potu trage folosele avute și comunele muntose, eu însa — trebuie să dechiaru — cumca acestă presupunere nu e adevărată.

Ce se ține de § 82, eu credu, cumca §-lu acestă nu vorbește nici decâtu despre procesele în privința naturii locurilor între domni și între țierani, ci § acestă vorbește mai multu despre regularea care se face ex ofo, pentru ca se dicu în § acesta următoarele: Die Verbesserung von Astreissungsfehlern, — Unrichtigkeiten etc.; de aci se vede, ca § acestă are valōre numai în privința regulărilor, care trebuie să se facă ex ofo, precumu suntu: commassatiunile, pasiunile etc. — În aceste casuri nu e de lipsa restituti-

in integrum, pentruca fiau care într'unu anu după regulare; deaca se afla vatematu în dreptulu seu din gresiel'a, care s'au facutu, pōte să cēra îndreptarea gresieleloru făcute, — dara în procesele, care curgu asupra naturii locuriloru coloniale, nu vedu nici o cauză, pentru ce nu s'aru pōte da restitutiune, și fiindcă §-lu acestă nu se pōte aplică la casurile prevădute în proiectulu meu, socotescu, cumca chiaru în întielesulu patentei restitutiō in integrum are locu; pentru ca nu potemu presupunē despre legislațiune, cumca aru f'voitu a priori a vatemă dreptulu colonului, care numai din gresiel'a advocatului, seu din alte cauze neîncungiurabile vine în pusețiune, de nu-si pōte face apelatiunea cuvenită în contr'a judecătii neplăcute.

Și asiă rogu pre înaltă casa, că din motivele acestă să binevoiescă a primi proiectele de lege și ale delegății unci comisiuni. (Bravo! în stâng'a.)

Varietăți și noutăți de di.

(Festivitate filo-transsilvană.) În 13/25 Octombredu monastirea benedictină Mōlk lângă Vienn'a prin abatele sea Eder unu prândiu stralucitu în onōrea deputătiloru transsilvani, la care, afara de dd. chiamați în cas'a magnatiloru și de ablegății La', Popp, Sipotariu, Groisz, Lászlófy, Eránosz și Br. de Reichenstein totu luara parte. Dintre ceialăți oșpēti alesi mai însemnămu pre ministrii Schmerling, Lasser și Dr. Hein, amii presiedinti Principele Auersberg și Dr. Hasner, Mitropolitulu Litwinowicz și alții, preste totu la 70 persōne. După solen'a primire cu sunetulu treascuriloru și după vederea memorabilitățiloru monastirei, mai cu sēma a copiosei ei bibliotece, urmă prandiulu, la care închină abatele Eder că gāzda casei (unu betrānu venerabilu de 85 ani) pentru Măiestatea Sea constituționalulu nostru Imperatu, Schmerling pentru Transsilvani, Hasner și Auersberg pentru abatele Eder, Litwinowicz pentru Schmerling, Lasser pentru Auersberg și Hasner că ambii presiedinti ai senatului imperialu, Conrad Schmidt pentru constituțiunea austriacă, Rannicher pentru senatulu imperialu, Alduleanu pentru popōrele, ce lipsescu încă din senatu, Schuler—Libloy pentru ordinulu Benedictiniloru că pentru înaintătorulu culturii. — Despre banchetulu datu Transsilvaniloru în Vienn'a, în nr. venitoriu.

Nr. 53.—2

Concursu.

Pentru stățiunea de învățatoriu vacante la scōl'a populară greco-orient. din Opidulu Torn'a în Comitatulu Cianađului, cu care este împreunatu unu salariu anualu de 300 f. v. a. cortelulu naturalu, 2 orgii de lemne, 4 de paie și 6 jugere de pamentu aratoriu, se deschide concursu până la 30 Octombrea a. c.

Cei ce dorescu a ocupă stățiunea acestă, trebuie să fiau cantareți buni, să scie și limb'a serbēscă — apoi să astērna petitiunile sale cuviinciosu instruate până la terminulu prefriptu la subscribulu. —

Aradu în 2 Octombrea 1863.

I o a n n R a t i u, Protopopulu Aradului.

Nr.—54.—2

Publicatiune de concursu.

În urmarea Concluzului adus în șiedința II p. 22 a adunării generale a Asociațiunii, ținute la Blasiu în 7 și 8 Septembrie a. c. subscribulu Comitetu publică prin acestă concursu, pentru premiulu de 50 f. v. a. destinat pentru doi inși români, cari cu ocaziunea adunării generale viitorie, voru adeveni cu documente demne de credința, ca suntu în posesiunea mai multoru fragari destinați pentru prasirea vermiloru de metasa.

Competitori pentru acestu premiu au de a se preînșciinti la Comitetulu Asociațiunii transsilvane până la 1 Iuliu c. n. 1864. *)

Sabiu în 6 Octombrea c. n. 1863.

Comitetulu Asociațiunii transsilvane pentru literatur'a română și cultur'a poporulu român.

*) Celelalte diuare române încă suntu rogăte a publică acestu Concursu.

Burs'a din Vien'a în 19/31 Octombrea 1863.

Metalicele 5%	75 50	Actiile de creditu	186.
Imprumutulu nat. 5%	81. 55	Argintulu	112. 25
Actiile de banca	790.	Galbinulu	5. 42